

Asia: VN/6094/2026

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä annetun lain muuttamisesta (uhka-arvio)

Lausunnonantajan lausunto

Kommentit oma-aloitteisesta tiedonluovutusoikeudesta.

Nykyinen lainsäädäntö mahdollistaa sen, että sosiaali- ja terveydenhuollon toimijoilla on oikeus ilmoittaa poliisille salassa pidettäviä tietoja henkeen tai terveyteen kohdistuvan uhan arviointia ja estämistä varten. SuPer kannattaa, että jatkossakin toimittaisiin tiedonluovutusoikeuden kautta eikä lailla säädettäisi sosiaali- ja terveydenhuollon toimijoille uutta tiedonluovutusvelvollisuutta.

Sisäministeriön selvityksen mukaan oma-aloitteinen ilmoitusoikeus on toiminut melko hyvin ja paikoin ilmoituskynnys madaltunut (Nykytilan arviointi 2.2). Toisaalta selvityksessä todetaan myös, että muutosten ei kaikilta osin koettu vaikuttaneen tiedonvaihtoon juurikaan. Terveydenhuollon osalta kynnys tiedon luovuttamiseksi koettiin muita korkeammaksi, ja tiedonvaihdon nähtiin olevan haasteellista sekä korostuneesti riippuvaista yksittäisestä toimijasta.

Esityksessä ei ole pystytty arvioimaan, kuinka monta uhkaavaa tekoa voimassa olevan sääntelyn nojalla on saatu estettyä. Ensisijaisesti pitäisi selvittää, voitaisiinko esimerkiksi ohjeistuksella ja koulutuksella vähentää epäselvyyksiä tiedonkulun haasteissa eikä suoraan säätää tiedonluovutusvelvollisuutta sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöille.

Kommentit oma-aloitteisesta tiedonluovutusvelvollisuudesta.

SuPer vastustaa ehdotettua muutosta sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilön oma-aloitteisesta tiedonluovutusvelvollisuudesta. Tiedonluovutusvelvollisuus murentaisi potilaiden ja asiakkaiden luottamusta, jonka varassa sote-ammattilaiset tekevät työtään. Esitetty tiedonsaantivelvollisuus olisi myös vastoin sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisten etiikkaa.

Tiedonluovutusvelvollisuuden lisääminen lakiin koskisi laajamittaisesti koko sosiaali- ja terveystoimea rapauttaen luottamusta sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilön ja asiakkaan/potilaan välillä. Tiedonluovutusvelvollisuus lisäisi sote-ammattilaisten työtä, aiheuttaisi stressiä ja veisi kohtuuttomasti aikaa hoitotyöltä.

Ehdotuksessa tiedonantovelvollisuus rajattaisiin koskemaan ”välttämättömiä tietoja”. Sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstölle asetettaisiin kohtuuton vastuu arvioida, mitä tietoja voidaan pitää välttämättöminä ja siten ilmoitusvelvollisuuden piirissä olevina. Lisäksi tiedonluovutusvelvollisuus kytkeytyy esitysluonnoksessa rikoksiin, joista säädetty vähimmäisrangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta. Erillinen ongelma on se, miten sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisen voidaan edellyttää tunnistavan ja ymmärtävän henkeen ja terveyteen kohdistuvia rikosnimikkeitä. Tällainen arviointi vie huomion pois asiakkaan ja potilaan varsinaisesta hoidosta.

Ehdotettu velvollisuus johtaisi siihen, että asiakkaan/potilaan sanoessa epäilyttäviä asioita, joutuisi sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilainen joka kerta arvioimaan, aiheuttaako se hänelle velvollisuuden ilmoittaa tietoja poliisille. Sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisella pitäisi olla jatkuvasti ”tutka” päällä täyttääkseen mahdollisen tiedonluovutusvelvollisuutensa.

Ehdotettu velvollisuus olisi käytännön mahdottomuus ja kohtuuton taakka sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön kannettavaksi. Lisäksi sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöiden koulutus ei vastaa tämänkaltaisen arvioinnin osaamisvaateisiin.

SuPer ei kannata esitystä. Jos kuitenkin tiedonantovelvollisuus sisällytetään lakiin, tulee uhkien arviointia koskeviin velvoitteisiin liittää konkreettiset ohjeet ja luoda valtakunnallisesti yhtenäiset toimintamallit. Pelkkä lakiin asetettava velvoite arviointiin ei riitä, mikäli ei ole riittäviä resursseja tai osaamista sen toteuttamiseen sosiaali- ja terveydenhuollossa. Yhtenäiset käytännöt parantavat ennakoitavuutta ja auttavat tunnistamaan salassapitoon liittyviä sekä tietoturvan- ja suojan riskejä ajoissa. Ilman riittävää ohjeistusta vastuu uhkien arvioinnista todennäköisesti siirtyy henkilöstölle, mikä ei ole tarkoituksenmukaista ja joka lisää kohtuuttomasti työn kuormittavuutta. Lain toimeenpanoa tukemaan tulee tällöin säätää velvoite riittävään perehdytykseen ja jatkuvaan koulutukseen kaikille asiakastietoja käsitteleville työntekijöille.

SuPer kannattaa nykykäytäntöjä vahvistavia toimia tiedonluovutusvelvollisuudesta säätämisen sijasta.

Kommentit poliisin pyynnöstä tapahtuvasta tiedonluovutuksesta.

-

Kommentit oikeudesta ilmoittaa työntekijään kohdistuneesta epäilystä rikoksesta.

SuPer pitää tärkeänä ehdotettua muutosta siitä, että palvelunantajalla olisi jatkossa oikeus ilmoittaa työntekijäänsä työssä kohdistuneesta epäilystä rikoksesta. Nykytilanne on koettu työntekijöiden näkökulmasta ongelmalliseksi, koska työntekijä voi jäädä varsin yksin pohtiessaan rikosilmoituksen tekemistä. Sosiaali- ja terveydenhuollon työntekijöiden oikeuksien turvaaminen edellyttää lainsäädännön selkeyttämistä. Esimerkiksi työssä koetun väkivallan määrä on tilastojen mukaan huolestuttavasti lisääntynyt jatkuvasti terveys- ja sosiaalialoilla.

SuPer sinänsä kannattaa ehdotettua muutosta. Muutos on askel oikeaan suuntaan, koska työnantaja ei voisi enää jättää rikosilmoitusta tekemättä vaitiolo- ja salassapitosäännöksiinsä vedoten. Rikosilmoituksen tekeminen on kuitenkin esityksessä sidottu työntekijän pyyntöön ja lisäksi työnantajalle annettaisiin oikeus - mutta ei velvollisuutta – rikosilmoituksen tekemiseen.

Vaikeassa tilanteessa työntekijä ei välttämättä itse uskalla tai halua pyytää työnantajaa tekemään rikosilmoitusta. Jos työntekijä ei esitä pyyntöä, jäävät tällaiset teot edelleen piilorikollisuuksi. Työntekijöiden oikeusturva ei myöskään tosiasiaa parane, jos työnantajat eivät tee rikosilmoitusta työntekijän pyynnöstä huolimatta.

SuPer katsoo, ettei muutos ole riittävä turvaamaan työntekijöiden kokemaa turvallisuuden tunnetta työn arjessa.

Muut kommentit.

Esityksessä pitäisi arvioida ehdotettujen muutosten vaikutukset myös sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön kannalta. Vaikutusten arvioinnissa tulisi avata, miten varmistetaan sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut, jos sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisten aika menee tietopyyntöihin vastaamiseen eikä asiakas/potilastyöhön.

Lisätietoja tästä lausunnosta antaa juristi Outi Perkiömäki, outi.perkiomaki@superliitto.fi ja asiantuntija Tarja Pajunen, tarja.pajunen@superliitto.fi

Pajunen Tarja
Suomen lähi- ja perushoitajaliitto SuPer ry